

Vem (eller vad) är

TEXT: JAN SAMUELSSON*

Finns det objektiva kriterier utifrån vilka man kan bestämma vilka individer eller grupper som bör betecknas som terrorister? Vad är det för skillnad mellan terrorhandlingar och krigföring? Är begreppet terrorist över huvud taget användbart?

Vi kan börja med att konstatera att statligt utövat våld sällan betecknas som terror. Utmärkande för en terroristorganisation, enligt Nordisk familjebok, är att den sysslar med organiserat våld, ofta i politiskt syfte. Terror definieras som skräck, skräckvälde eller våld som utövas i politiskt syfte. Ordet terrorism härstammar från det franska verbet *terreur*.

Terror är alltså en metod och inte ett självändamål. Vilken grupp som helst kan i princip använda sig av denna metod. Därför blir en målsättning som "att utrota terrorismen" knappast meningsfull. Terrorism är en metod, inte en motståndare av kött och blod.

Men i politisk retorik, särskilt av amerikanskt ursprung, lanseras terrorismen som en fysisk motståndare som är möjlig att utpeka. Terrorismbekämpning har blivit till terroristbekämpning.

USAs ideologiska dominans i västliga medier har lett till att terrorist helt enkelt är lika med den som företrädare för regimen i USA pekar ut som terrorist. Företrädare för andra uppfattningar om terrorism hamnar genom sitt massmediala underläge i en position som svarande.

Faktiska kriterier är alltså i praktiken sällan avgörande för vilka handlingar som betecknas som terrorhandlingar eller vilka grupperingar som kallas terrorister. Nästan alltid är det politiska perspektivet den avgörande faktorn. När utgångspunkten är den amerikanska agendan, på DNs

PETER RINALDO

Terrorister eller "good guys"? Motståndsrörelsen, mujahedin. Bilden är från 1991.

ledarsida lika väl som i SVTs nyhetsprogram Agenda blir resultatet därefter. Krig som USA bedriver beskrivs där genomgående som rättfärdiga och förståeliga. Möjligen kan de ses som ett nödvändigt ont i syfte att avvärja en ändå större ondska som var på väg att breda ut sig.

Ondskan har namn som "bin Ladin", "Saddam", "taliban", "ayatolla" och "al Qaida". Av en lustig slump rör det sig alltid om personer eller grupper med muslimsk bakgrund. På listan över organisationer i världen som terroriststämplats av USA regering (april 2004) finns 36 organisationer namngivna. 23 av dem har anknytning till islam.

Krig som muslimer bedriver beskrivs vanligen som förorsakade av dessa människors allmänna blodtörstighet eller av den krigshetsande dogm i islams lära som benämns jihad.

Utifrån en sådan agenda blir en förutsättningslös diskussion kring terror och terrorism närmast omöjlig att genomföra.

Utmålandet av islam som en hotfull motståndare genom att muslimer framställs som terrorister skapar opinion bland amerikaner och européer för övergrepp mot muslimska befolkningsgrupper, egentligen på samma sätt som den antisemitiska propagan- dan i Europa under sent 1800-tal och

en terrorist?

tidigt 1900-tal öppnade för de övergrepp mot judar som sedan kulminerade i förintelsen.

Men mycket har förändrats under de senaste 25 åren. Situationen var en annan när jag verkade som ordförande för SAK i början av 1980-talet.

Terrorism då var lika med Röda Arméfraktionerna i Västtyskland som genomfört spektakulära aktioner under 1970-talet i Europa. I borgerlig politisk propaganda i Sverige, lika väl som i andra länder i väst, försökte man utmåla den politiska vänstern som demokratiskt suspekt genom att koppla ihop den med rörelser som Röda Arméfraktionerna. Kopp-

lingen bestod av leden vänsteraktivist – utomparlamentariska aktioner och i förlängningen terrorism. Något samband mellan islam och terrorism ansågs inte föreligga. Organisationer i Afghanistan beskrevs aldrig som terrorister. Möjligen kunde Hekmatyars** grupp med bas i Pakistan beskrivas som en organisation som ibland använde terrormetoder. Självfallet hade vårt arbete för Afghanistans folk varit betydligt svårare om det redan då funnits en hotbild av islam. Islam sågs visserligen som något väsensfrämmande, en orientalistisk kuliss direkt hämtad ur *Tusen och en natts* föreställningsvärld, mer pittoresk än farlig, där de bärande inslagen utgjordes av haremsdamer och turbanprydda schejker.

Trots att afghanska mujahedin bytt ut Aladdins lampa mot amerikanska raketgevär uppfattades de som ”the good guys” på 1980-talet. Det kan sannolikt förklaras utifrån att deras verksamhet ansågs främja USAs intressen i regionen. När egentligen samma mujahedin i dag ser USA som en motståndare stämplas de som terrorister.

Organisationer i Mellanöstern som Al Fatah och Folkfronten för Palestinas befrielse beskrevs visserligen i delar av svensk press som terrorister under 1970- och 80-talen, men det ansågs inte ha något med islam att göra. Det hängde snarare ihop, menade man, med att de var benägna åt vänsterpolitik och att medlemmarna var araber. Det här med arabfaktorn uttalades inte alltid högt, men mellan skål och vägg var det desto vanligare. Bilden av den lömske araben var redan fast etablerad, inte minst som en följd av proisraelisk propaganda i Europa.

Svaret på frågan om det finns objektiva kriterier utifrån vilka man kan bedöma vilken som kan betecknas

som terrorist måste bli nej. Huruvida en organisation kan utpekas som en terroristorganisation är en subjektiv fråga. Den politiska aspekten är avgörande för vem som utpekas.

På SAKs nyligen tajmade seminarium om militant islamism, som jag för övrigt uppskattade mycket, berättade Amnesty Internationals generalsekretärare Carl Söderbergh att man inom Amnesty inte brukade använda begreppen terrorism och terrorist. Skälet var, som Söderbergh uttryckte det, att dessa begrepp inte var tillräckligt väl definierade i internationell lagstiftning. Amnestys politik i det här fallet ter sig mycket klok i mina ögon.

Visst ska vi blottlägga de allvarliga följderna det fått för den muslimska världen att det är USA som bestämmer agendan. Ur ett folkrättsligt perspektiv menar jag att starka invändningar kan göras mot USAs politik i Afghanistan och Irak. Men vi kan också gå vidare och ställa frågan vad som händer i regionen om 35–40 år när Kina sannolikt är en lika betydande stormakt som USA. Den kinesiska agendan kommer säkerligen att te sig än mer skrämmande än den amerikanska, inte minst för Europa, men troligen också för det muslimska Asien och Mellanöstern.

Ur askan i elden? ■

* **Jan Samuelsson** är islamolog och fil dr i religionsvetenskap och har skrivit flera böcker om islam. Under våren utkommer hans senaste bok, *Mer eller mindre heliga krig*. Jan var styrelseordförande i SAK i början av 1980-talet och valdes vid årsmötet på nytt in i SAKs styrelse som ledamot.

** **Krigsherren Gulbuddin Hekmatyar** var en afghansk gerillaledare som i exil i Pakistan bildade Islamiska partiet (Hezb-i-Islami). Under kriget mot den sovjetstödda regimen var Hekmatyar den motståndsledare som mest gynnades av USA och Pakistan.